

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

กาแฟ (Coffee) ถือว่าเป็นพืชเศรษฐกิจประเภทเครื่องดื่มที่สำคัญชนิดหนึ่งของโลกที่นิยมบริโภคเพื่อให้ความสดชื่นและความกระปรี้กระเปร่าแก่ร่างกาย สายพันธุ์กาแฟมีอยู่ทั้งหมด 4 สายพันธุ์ ได้แก่ อาราบิก้า (Arabica) โรบัสต้าหรือคานีฟอรา (Robusta or Canephora) เอ็กเซลซ่า (Excelsa) และลิเบอร์ริก้า (Liberica) แต่กาแฟสายพันธุ์หลักที่นิยมบริโภคและผลิตปริมาณมากที่สุดของโลกคือ กาแฟสายพันธุ์อาราบิก้า ซึ่งมีการบริโภคและการผลิตประมาณร้อยละ 80 ของกาแฟที่ปลูกทั่วโลก เนื่องจากกาแฟสายพันธุ์อาราบิก้าเป็นกาแฟที่มีรสชาติและกลิ่นที่ดีกว่ากาแฟสายพันธุ์อื่นสำหรับประเทศไทยกาแฟสายพันธุ์อาราบิก้าจัดว่าเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญและสามารถผลิตได้ในประเทศไทย เป็นอันดับที่ 15 ทำรายได้ให้แก่ประเทศปีละประมาณไร่ละ 10,000–15,000 บาท (พงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์ และบัณฑิต วาฤทธิ์, 2547) จากรายได้ดังกล่าวทำให้เกษตรกรบนที่สูงทางจังหวัดในภาคเหนือของประเทศไทย อาทิ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ตาก ลำปาง และอุดรดิตถ์ เริ่มหันมาปลูกกาแฟกันมากขึ้น ผู้ที่ริเริ่มและเป็นเสมือนหลักชัยในการพัฒนาการเกษตรบนที่สูงคือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ทรงจัดตั้งโครงการหลวงพัฒนาชาวเขาขึ้นในปี 2502 เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ บนที่สูง อาทิ ปัญหาการทำไร่เลื่อนลอย การฉาดและการเผาป่าของชาวเขา และปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ปัญหาการปลูกพืชเสพติดฝิ่น ซึ่งเป็นพืชเสพติดสำคัญในการนำไปผลิตยาเสพติดร้ายแรงคือเฮโรอีน ด้วยเหตุนี้การส่งเสริมให้มีการปลูกกาแฟแก่เกษตรกรบนที่สูง จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาดังที่กล่าวมาข้างต้นได้เป็นอย่างดี กาแฟสายพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศบนที่สูง คือกาแฟสายพันธุ์ อาราบิก้า เนื่องจากกาแฟสายพันธุ์นี้จะเจริญเติบโตได้ดีในบริเวณพื้นที่ที่มีอุณหภูมิค่อนข้างต่ำตลอดปี ประมาณ 10 ถึง 14 องศาเซลเซียส ในระยะความสูง 800 ถึง 1,200 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล สำหรับจังหวัดเชียงใหม่ ถือว่าเป็นจังหวัดที่มีการปลูกและการแปรรูปเมล็ดกาแฟสายพันธุ์อาราบิก้ามากที่สุด (บริษัท แพรนด์ไฮส์ โฟกัส จำกัด, 2548) โดยเฉพาะตำบลเทพเสด็จ ถือเป็นตำบลอีกตำบลหนึ่งในอำเภอคอดอยสะเก็ด ที่มีการปลูกกาแฟสายพันธุ์อาราบิก้ากันอย่างแพร่หลาย ซึ่งส่วนใหญ่เกษตรกรจะปลูกและจำหน่ายผลผลิตให้แก่มูลนิธิโครงการหลวง สำหรับตำบลเทพเสด็จได้มีการแยกออกมาจากตำบลป่าเมี่ยงอำเภอคอดอยสะเก็ด ซึ่งปัจจุบันตำบลเทพเสด็จมีจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 8 หมู่บ้าน มีเนื้อที่ประมาณ 71,875 ไร่ หรือประมาณ 115 ตารางกิโลเมตร สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นหุบเขาสลับซับซ้อน เป็นป่า

ดิบเขา และมีพื้นที่ที่มีความลาดชันมากกว่าร้อยละ 35 มีความสูงจากระดับน้ำทะเลระหว่าง 520 - 1,947 เมตร มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 2,031 คน เป็นชาย 1,056 คน เป็นหญิง 975 คน(กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2549)

กาแฟที่นำมาบริโภคกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน มีทั้งรูปแบบกาแฟสดและกาแฟสำเร็จรูป ซึ่งมีขั้นตอนกระบวนการแปรรูปมาจากเมล็ดกาแฟ (Coffee bean) ที่ตากแห้งแล้ว นำมาคั่วบด หรือนำมาทำการแปรรูปแล้ว ผู้ศึกษาเห็นความสำคัญของการปลูกและการแปรรูปเมล็ดกาแฟสายพันธุ์อาราบิก้าที่เป็นวัตถุดิบที่สำคัญในการแปรรูปกาแฟสดหรือกาแฟสำเร็จรูป ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาต้นทุนที่แท้จริงของการปลูกและการแปรรูปเมล็ดกาแฟสายพันธุ์อาราบิก้าและผลตอบแทนที่เกษตรกรจะได้รับ เพื่อเป็นข้อมูลให้เกษตรกรรายอื่นๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดเชียงใหม่ได้ทราบและใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการตัดสินใจเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการปลูกและการแปรรูปเมล็ดกาแฟพันธุ์อาราบิก้า นอกจากนี้การปลูกและการแปรรูปเมล็ดกาแฟสายพันธุ์อาราบิก้ายังเป็นอาชีพเกษตรกรรมอย่างหนึ่งที่เพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนเกษตรกรบนที่สูงในตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ และเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการเกษตรบนที่สูงทดแทนการปลูกฝิ่น อันเป็นผลทำให้การปลูกฝิ่นลดลงอย่างมาก

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาดัชนีต้นทุนและผลตอบแทนจากการปลูกและการแปรรูปเมล็ดกาแฟสายพันธุ์อาราบิก้าของกลุ่มเกษตรกรหมู่บ้านกำแพงหิน ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัญหาต่างๆ ในการปลูกและการแปรรูปเมล็ดกาแฟสายพันธุ์อาราบิก้าของกลุ่มเกษตรกรหมู่บ้านกำแพงหิน ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

นิยามศัพท์

ต้นทุน หมายถึง ต้นทุนจากการลงทุนปลูกและการแปรรูปเมล็ดกาแฟพันธุ์อาราบิก้า ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการลงทุนทุกอย่างที่เกี่ยวข้องในการปลูกและการแปรรูปเมล็ดกาแฟพันธุ์อาราบิก้า ตั้งแต่การปลูกต้นกล้าไปจนกระทั่งแปรรูปเป็นเมล็ดกาแฟพันธุ์อาราบิก้าเพื่อจำหน่าย

ผลตอบแทน หมายถึง ผลตอบแทนที่ได้รับจากการลงทุนปลูกและแปรรูปเมล็ดกาแฟพันธุ์อาราบิก้าหลังหักค่าใช้จ่ายในการลงทุนแล้ว

เมล็ดกาแฟ หมายถึง ผลกาแฟสุกที่นำมากะเทาะเปลือก หรือกะลาออกเพื่อเตรียมไปคั่วและบด

กาแฟ หมายถึง เมล็ดกาแฟที่นำมาคั่ว บด หรือ นำมาทำการแปรรูปเป็นกาแฟสำเร็จรูป เพื่อนำมาชงเป็นเครื่องดื่ม

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบต้นทุนและผลตอบแทนจากการปลูกและแปรรูปเมล็ดกาแฟพันธุ์อาราบิก้าของกลุ่มเกษตรกรบ้านกำแพงหิน ตำบลเทพเสด็จ อำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับเกษตรกร ผู้ที่สนใจลงทุนใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจที่จะลงทุนปลูกและแปรรูปเมล็ดกาแฟสายพันธุ์อาราบิก้าในอนาคต
2. ทำให้ทราบถึงปัญหาต่างๆ ในการปลูกและการแปรรูปเมล็ดกาแฟสายพันธุ์อาราบิก้า เพื่อเป็นแนวทางสำหรับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องใช้ในการพิจารณาวางแผนพัฒนางานส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวกับการปลูกและการแปรรูปเมล็ดกาแฟสายพันธุ์อาราบิก้าทดแทนการปลูกพืชเสพติดฝิ่นในเขตบนพื้นที่สูง